

הנצרות הקתולית
המרכז: רומא

Jesuists
Société de Jesus
מרכז ברומא ובצרפת, ספרד
ישועיים

Jansenists
יאנסניזם
מרכז בצרפת
פור-רויאל [port royal]

ניאו-סכולסטיקה
פורטוגל וספרד
בית הספר של
"סלמנקה"

סוארץ

סכולסטיקה-]
תומס
[מאקווינס

דקארט,
מאלבראנש
גרסיאן
מרסן
מיסטיקה:
תרזה
מאבילה

פסקל
ארנו
-יאנסניוס
1640:
"Augustinus"
סנט סיראן

: עקרונות חשובים של התיאולוגיה הקתולית-ישועית

טרנססבסטנצייציה

Transubstantiation

ישו, בן האלוהים ואלוהים בעצמו, התגלם באופן ממשי באוקריסט, כלומר בלחם הקודש וביין

הקודש

זוהי למעשה ההתחלה [התיאולוגית] של הקתוליות

האלוהים עצמו מתגלם בבשר

האלוהות היא משולשת : האב, הבן, ורוח הקודש- כולם התגלמות מלאה של האלוהים

.הכנסייה היא התגלמות של ישו והכמורה היא עצמה התגלמות של ההתגלמות של ישו בבשר

.לכן: לכמורה עצמה ולכנסייה כמוסד יש חשיבות שהיא חשיבות תיאולוגית

.הבשר עצמו יכול להפוך לרוח באמצעות החסד והאמונה

הרצון האנושי הוא הכרחי בקבלת האמונה- יש הכרעה שהיא הכרעה דתית, אתית וגם

רציונאלית

הרצון הזה הוא חופשי ורק באמצעות הכניסה למצב האמוני- הוא הופך לחלק מתהליך

הגאולה.

המאבק בנצרות הפרוטסטנטית

לאורך המאות ה 16 וה 17 עולה על המפה הנצרות הפרוטסטנטית על כל גווניה [תוצג בהרצאה נפרדת]

הטרנססובטנצייציה מועמדת לשאלה

והטקס של האוקריסט- גם הוא

Sola scriptura

"האפיפיור מסומן כ"אנטי-כריסט

-השאלה של הפרה-דסטינציה- הולכת ומתגברת בתוך הנצרות הפרוטסטנטית

הנצרות הקתולית נלחמת ככל יכולתה במהפכה הפרוטסטנטית

הקונסיליה של טרנט

1545-1563

"וההתחלה של ה"קונטרה-רפורמציה

1545 and 1563

מעצבים מחדש את גישתה של הנצרות הקתולית

הניסיון להיות משכנעים יותר, חזקים יותר,

מנצחים יותר

כאן מתחילה התרבות של מה שאנחנו מכנים

"ה"בארוק

למשל: דקארט מצטט מן הטקסטים של]

הקונסיליה של טרנט בכתבים שלו- ולוקח אותם

[מאוד ברצינות

Pasquale Cati (1550-1620)

Concile de Trente

Français : "Le Concile de Trente en 1545 et 1563",

fresque de Pasquale Cati, 1588-1589, église de Santa

Maria in Trastevere, Rome.

Date 1588

הישועיים Jesuits

"התפיסה המטאפיזית המרכזית כאן היא הניאו-סכולסטיקה, או מה שמכונה ה"סכולסטיקה השנייה

היסוד או תומס מאקווינס, ואריסטו

המטאפיזיקה היא חלק מן התיאולוגיה- התיאולוגיה היא המדע העליון

הישועיים הם רציונאליסטים חזקים

עובדים הרבה מאוד עם הגדרות ועם לוגיקה אריסטוטלית- עם המבנה של הסילוגיזם: התחשיב של התוצאה הנוצרת משני נתונים קודמים.

הם מחזיקים מאוד מרכישה של ידע בכל התחומים: כל עוד הוא מתיישב עם כתבי הקודש
[הברית הישנה והברית החדשה]

Francisco Suárez (1548—1617)

Disputationes Metaphysicae (1597)

הניאו-סכולסטיקה או הסכולסטיקה השנייה

הסכולסטיקה השנייה איננה רק רציונאליסטית אלא גם
ריאליסטית

המדע של המטאפיזיקה הוא המדע של ה
ens reale

המטאפיזיקה היא המשרתת של התיאולוגיה
היא הכלי המרכזי לעשייה התיאולוגית
הסכולסטיקה השנייה היא המכשיר הפילוסופי המרכזי ב
"קונטרה רפורמציה"

-המחשבה של אריסטו ושל תומס מאקווינס
קטגוריות, מטאפיזיקה, אתיקה, פיזיקה, הרמנויטיקה
חשובה מאוד

האלוהים הנוצרי [היישועי] ניתן להתקרבות באמצעות המחשבה הרציונאלית

המחשבה הרציונאלית היא בעלת יכולת להבין צורות מהותיות ולכן להבין גם דבר-מה מן האלוהים

לאמונה יש ממש רציונאלי הקשר להבנת יסודות מסוימים מקיומו של האל

לכן: המטאפיזיקה היא מדע הכרחי לתיאולוגיה הקתולית

המטאפיזיקה חייבת להישאר, והיא חייבת להישאר מטאפיזיקה

למטאפיזיקה בעצמה יכול להיות חוזק ועוצמה שהיא עוצמה תיאולוגית

<https://www.sydneypenner.ca/SuarTr.shtml#dm>

מחלוקות מטאפיזיות, 1597

DISPUTATION XXX.

sci potest, quid,

Concerning first being insofar as it can be cognized by natural reason: what and what kind of being it is.

et ex parte de-
c duo in cogni-
uperest ut reli-
cognoscen-
ac quantus sit,
o, quam essen-
li lumine haec
eri non potest
: homini natu-
possunt haec
i de Deo, quia
nitionem eius:

5R

10R

15R

So far I have chiefly shown that God exists and I have begun to explain in part what he is, for, as I said, these two matters cannot be entirely separated in the cognition of God. Now it remains to discuss the remaining things that directly bear on cognizing what God is. At the same time, I will explain what kind of being he is and how great he is, for in God there is no other quality or magnitude than his essence. I assume, moreover, that we cannot by natural light cognize these things about God as they are in him, because that cognition cannot come about except through a clear vision of him, which is not natural to human beings, as I will also show below. Nor can all these things simply be demonstrated a priori about God by us, since we can only come to a cognition of him through effects. Yet by cognizing one of God's attributes from its effects, we can

Suárez, DA disp. 12, q. 2

Translation © Sydney Penner 2011

"פירוש "על הנפש

1621

החשיבות של החירות

5. It should be known, nevertheless, that freedom is in one way opposed to slavery, according to the passages John 8[:36] 'If, therefore, the son shall make you free ...' and Romans 6[:20] 'When you were slaves to sin, you were free [of justice]'. In another way it is opposed to necessity. 1 Corinthians 7[:37]: 'For he who stands steadfast, not having necessity, but having the power of his own will'. And it is also opposed to compulsion, for he who is compelled is necessitated. And we are asking about this freedom here, for freewill, as Soto, above, in cap. 15, lib. 5, noted, with the word 'libet' having been said, he is said to be free, as it were, who by his own will (sponte) does whatever pleases him. Moreover, this freedom consists in this, namely, that a power can issue an act or not issue the act, once all the requisites for acting have been posited. For example, if an eye was able both to see and not to see with a visible object in place and the eyelid open, it would be free. The phrase 'once all the requisites ...' is included because failing to do an action because of a lack of the object or some other impediment where something is lacking is also not freedom. 6. Second, it should be noted that this question can have two senses. The first: whether our will is absolutely free. The second: whether, given this, our will exercises this freedom in all its acts or only in some and which ones those are.

1585 – 1638
Cornelius Jansen

Augustinus, posh.
1641

Jansenism

עקרונות מיחדים של
היאנסניזם

רואים בעצמם קתולים:
אבל הקתולים לא רואים
אותם כקתולים.
היאנסניסטים כבר
נישענים
על חלק מן העקרונות
של הרפורמציה

היסוד המרכזי הוא
התבודדות וחקירה עצמית.
האמונה עצמה איננה
רציונאלית.

ה-אוקריסט
מועצם: לא כל אחד
יכול לקבל את לחם
הקודש
צריר להיות מוכן לכך

Jean du Vergier de
Hauranne, Abbé de Saint-
Cyran, in a portrait from
1645 or 1646.
1581– 1643

אצל הקתוליים: הרצון האנושי פועל יחדיו עם החסד האלוהי- והוא יכול גם לסרב לחסד המוצע לו

אצל היאנסניסטים: הרצון האנושי אינו יכול לסרב לחסד האלוהי כשהוא נפגש בו

אצל הקתוליים: ישנו חטא קדמון והאדם חוטא אבל ניתן לגאולה ולשינוי

אצל היאנסניסטים: הטבע האנושי לא ניתן ל"תיקון"; ללא החסד, האדם לחלוטין חוטא ופגום

אצל הקתוליים: היכולת לגאולה ניתנה באופן מספיק לכולם

אצל היאנסניסטים: יש בהחלט תפיסה כמו-קלוויניסטית של בחירה מראש של אלה המיועדים לגאולה.

אצל קתוליים: סמכות מוחלטת של האפיפיור ומייצגיו

אצל היאנסניסטים: ספק לגבי סמכות האפיפיורות

אצל הקתוליים: האוקריסט הוא גופו ודמו של ישו, ניתן לכולם

אצל היאנסניסטים: יתר קדושה לאוקריסט, הוראות מיוחדות להכנה, לא כולם יכולים לקבל

וגם- היאנסניזם [במיוחד ארנון] לוקחים את דקארט מאוד מאוד ברצינות

Jansenius, Augustinus, Chapter One

The term “predestination” in the Scriptures and in the fathers means nothing else but “to predefine,” “to preordain,” “to determine in advance.”

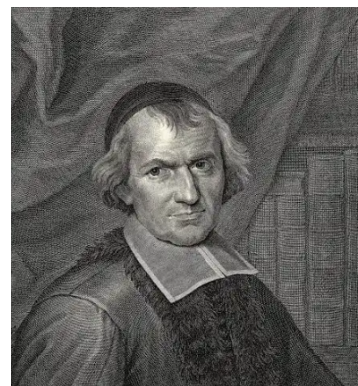
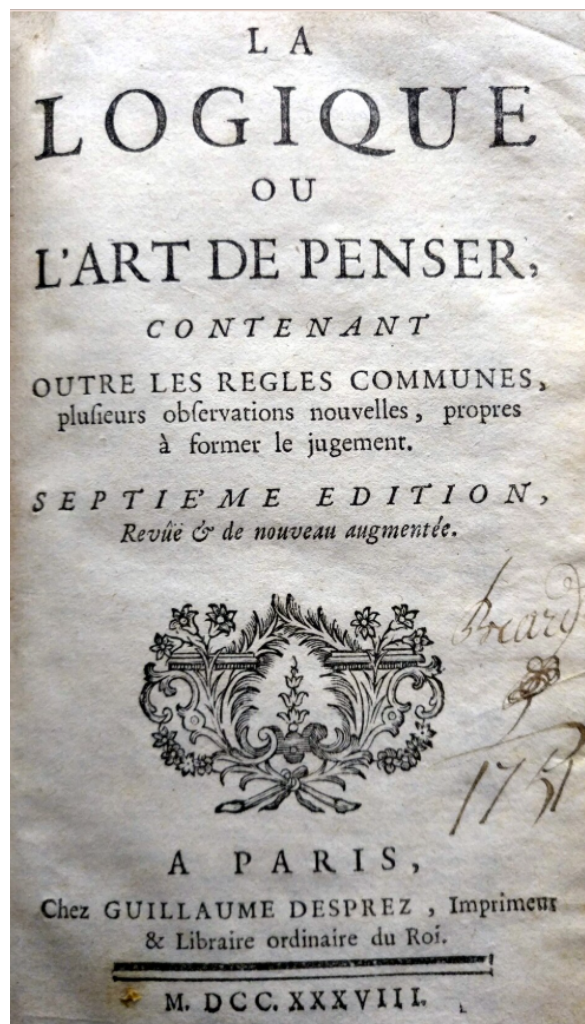
As far as the term “predestination” is concerned, the Scholastics used to remark that the verb “destinare” is to be understood in two ways: sometimes as “to send forth,” and at other times as “to resolve in one’s heart” or “to decide,” the way it is said of Eleazar: “He determined not to do any unlawful things for the love of life” (2 Mc 6:20, DRA) and the way it is used in Paul’s letter: “everyone as he has purposed in his heart” (2 Cor 9:7).

Some people claim that the term “predestination” should be understood in the first way, whereby to predestine is the same thing as to send forth a given person to eternal life, even before the event itself takes place. Thus, predestination understood in this way refers to the [divine] plan to send a rational creature to the final end of eternal life. Considering that the term includes both the path and the final destination as if they were the means and the end respectively, a substantial dispute has arisen on whether predestination applies merely to the final end, or to the means, or to both: each of these interpretations has had its share of vocal supporters.

כתוצאה מן המתחים השונים ביחס לדוגמה הקתוליים, היאנסניסטים מנודים מן הכנסייה וגם נרדפים
על ידי המדינה בצרפת.
[1653]

שני טקסטים חשובים במיוחד יוצאים מן היאנסניסטים לפילוסופיה של המאה ה-17

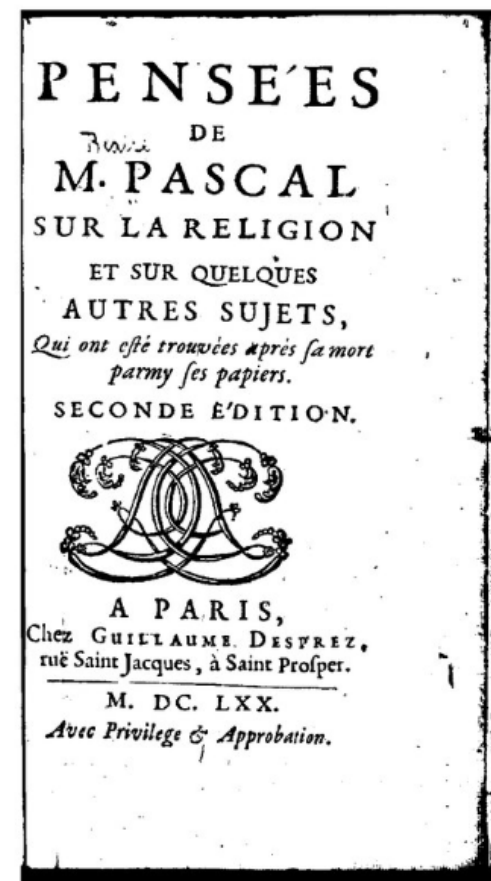
Antoine Arnauld

Pierre Nicole

Blaise Pascal

Second edition of [Blaise Pascal's](#) *Pensées*, 1670

פרק שני

עליבות האדם שאין לו אלוהים¹

60. חלק ראשון: עליבות האדם שאין לו אלוהים.

חלק שני: אושרו של אדם שיש לו אלוהים.
לשון אחר:

חלק ראשון: הטבע מושחת. (באמצעות עצמו).

חלק שני: יש גואל. (באמצעות כתבי הקודש).

61. סדר

הייתי יכול לערוך טיעון זה לפי הסדר הבא: כדי להראות את ההבלות² בכל מיני מצבים אנושיים, יש להראות את ההבלות בחיים הפשוטים, וגם בחיים הפילוסופיים, הפירוניים או הסטואיקניים; אלא שסדר זה לא היה נשמר. אני יודע משהו על זה, וכה מעט אנשים מבינים זאת. אף לא אחד ממדעי האדם מצליח לשמור עליו. תומאס אקווינס לא שמר עליו. המתמטיקה שומרת עליו, אבל היא חסרת תועלת במעמקה.

183. אנחנו רצים בלב קל אל התהום לאחר שהצבנו לפנינו דבר־מה שיסתיר אותה מעינינו.

על ההכרח בהימור¹

184. מכתב שנועד לעורר את החיפוש אחר האל.

ואחר כך להביא לחיפוש אחריו בקרב הפילוסופים – הפירוניס והדוגמטיקנים כאחד – המדריכים את מנוחתו של החוקר אותם.

185. דרכו של אלוהים, המיישב את כל הדברים בנועם, היא לנטוע את הדת בשכל באמצעות התבונה, ובלב² באמצעות החסד. אך המבקש לנטוע את הדת בשכל ובלב על ידי כוח ואיומים לא ייטע בהם את הדת אלא את האימה, *Terrorem potius quam religionem*.³

וואס האנשים ווילוקים בינומן זען האטן.

אין צורך בשאר רוח כדי להבין שלא קיים בעולמנו סיפוק ממשי בר־קיימא, שכל תענוגותינו הם הבל הבלים, שלתלאותינו אין קץ, ושהמוות, המאיים עלינו בכל רגע, יטיל עלינו בהכרח תוך שנים ספורות את הגזרה האיומה להיות נכחדים או אומללים לעד.

אין דבר אמיתי מזה, ואין דבר מבעית מזה. אנחנו יכולים להעמיד פני אמיצים כאוות נפשנו, הסוף הזה אורב גם לחיים היפים ביותר בעולם. ניתן אפוא את דעתנו לעניין זה ואחר כך ניווכח שספק רב אם יש בחיים האלה טוב כלשהו מעבר לתקווה לחיים אחרים; שאיננו מאושרים אלא במידה שאנחנו מתקרבים לחיים אחרים אלה; ולבסוף, שבאותה מידה שבעלי הביטחון המוחלט בנצח אינם יודעים צער, כך לא יהיה מנוח לאלה החסוכים אותו לחלוטין.

ברור אפוא שלחיות בתוך הספק זו צרה צרורה. אך כשאדם שרוי בספק זה, מוטלת עליו לכל הפחות החובה לחפש. על כן פירוני שאינו מחפש הוא בה־בעת אומלל מאוד ושוגה מאוד. ואם בכל זאת נחה דעתו ממצבו והוא שבע רצון ממנו, אם הוא מכריז עליו בגאווה, ולבסוף, אם הוא הופך מצב זה לתכלית שמחתו וזחיחותו, כי אז אזלו לי המילים לתאר יצור תמוה כל כך.

"אם כך אגנה אותם לא על כך שהגיעו להכרעה זו, אלא על כך שהגיעו להכרעה בכלל; כיוון שגם אם מי שבחר עץ ומי שבחר פלי טועים טעות שווה, הרי ששניהם טועים. והדבר הנכון לעשותו הוא לא להמר כלל".

אמנם כן, אבל אתה חייב להמר. אין זה תלוי ברצונך, אתה מחויב לכך על כורחך. אם כך במה תבחר? כיוון שאתה מוכרח לבחור, בדוק מה מועיל לך פחות. אתה יכול להפסיד שני דברים: את האמיתי ואת הטוב, ולסכן שני דברים: את תבונתך ואת רצונך, ואת הכרתך ואת האושר האמיתי שלך; ועל הטבע שלך להתרחק משני דברים: הכזב והעליבות. תבונתך אינה נפגעת יותר כשאתה בוחר צד אחד ולא אחר, כיוון שחייבים בהכרח לבחור. ובכן, הבהרנו נקודה אחת. ומה באשר לאושר האמיתי שלך? נשקול את הרווח מול ההפסד בהימור שאלוהים קיים. נבחן את שתי האפשרויות: אם תזכה, תרוויח הכול; אך אם תפסיד, לא תפסיד דבר. אם כן אל תהסס, המר שאלוהים קיים.

את אלה המקבלים אותה".

ובכן, נבחן נקודה זו ונגיד: "אלוהים קיים, או שאינו קיים". אבל לאיזה צד נטה את לבבנו? התבונה אינה יכולה לחרוץ משפט בנושא: כאוס אינסופי חוצץ בינינו. משחק מתנהל בקצהו של מרחק אינסופי זה – מה יראה המטבע, עץ או פלי? על מה תהמר? באמצעות התבונה לא תוכל להכריע לכאן או לכאן; באמצעות התבונה לא תוכל להגן על אף טענה. אל תאשים אפוא בטעות את אלה שהכריעו; כי בעניין זה אין לך מושג.

"נפלא. נכון, צריך להמר; אבל אני עלול להמר על יותר מדי".
 ראה, כיוון שיש סיכוי שווה לזכות ולהפסיד, הרי אילו הייתה לך אפשרות לזכות בחיים כפולים על פני חד-פעמיים, הלוא היית מהמר. אבל אילו הייתה לך אפשרות לזכות בחיים משולשים, היית חייב להמר (כיוון שההימור הוא כורח), והיית נוהג בפזיזות, כשאתה חייב להמר, אילולא סיכנת את חיך למען הזכייה בחיים משולשים, במשחק שיש בו סיכוי שווה להפסד ולזכייה. אלא שקיים נצח של חיים ושל אושר. והרי טבע הדברים הוא, שגם אילו היה מספר אינסופי של סיכויים ורק אחד מהם עומד לטובתך, עדיין היית נוהג בחכמה אילו הימרת על אחד כדי לזכות בשניים; ומאחר שאתה מוכרח להמר, היית נוהג בטיפשות אילו סירבת לסכן חיים חד-פעמיים למען חיים משולשים במשחק שבו מתוך מספר אינסופי של סיכויים, ישנו סיכוי אחד העומד לטובתך, אילו יכולת לזכות באינסוף של חיים מאושרים לאין שיעור. אולם כאן יש לך סיכוי לזכות באינסוף של חיים מאושרים לאין שיעור, הסיכוי שלך לזכות שקול למספר סופי

של סיכויים להפסיד, ולכן מה שאתה מסכן הוא סופי. אין מנוס, בכל מקום שיש בו אינסוף, ושבנו אין מספר אינסופי של סיכויים להפסיד כנגד הסיכוי לזכות, אין מקום להיסוס, צריך להמר על הכול. על כן, כשאנחנו מוכרחים להמר, עלינו לוותר על התבונה על מנת לשמר את החיים, ולהמר עליהם למען הזכייה האינסופית, שעשויה להתרחש באותה הסתברות כמו הפסד האין. שכן אין ממש בטענה שלא ודאי שנזכה ושוודאי נסתכן, ושהמרחק האינסופי בין הוודאות באשר למה שמוטל על הכף והאי-וודאות באשר לזכייה האפשרית שקול למרחק בין הטוב הסופי, המוטל על הכף בוודאות, לבין האינסוף, שהוא חסר ודאות. טענה זו שגויה, כיוון שכל מהמר מסכן בוודאות כדי לזכות באי-וודאות; ולמרות כל זאת הוא מסכן בוודאות את הסופי כדי לזכות באי-וודאות בסופי, ואינו חוטא בכך לתבונה. אין מרחק אינסופי בין ודאותו של המוטל על הכף לבין אי-וודאותה של הזכייה; זו טעות. לאמיתו של דבר, קיים מרחק אינסופי בין ודאות הזכייה לוודאות ההפסד. אלא שאי-וודאותה של הזכייה יחסית לוודאותו של המוטל על הכף, בהתאם ליחס בין הסיכויים לזכות או להפסיד. ומאחר שקיים מספר זהה של סיכויים לשני צדי המטבע, המשחק הוא משחק בין שווים. מכאן שוודאותו של המוטל על הכף שקולה לאי-וודאותה של הזכייה, וטעות לחשוב כי קיים ביניהם מרחק אינסופי. ועל כן טיעוננו חזק לאין שיעור, כשהסופי הוא שמוטל על הכף במשחק שבו יש סיכוי שווה לזכייה ולהפסד, וסיכוי אינסופי לזכייה. ניתן להוכיח זאת; ואם בני האדם מסוגלים לתפוס אמת כלשהי, הריהי זו.

234. אילו לא היה צורך לעשות דבר אלא למען הוודאי, כי אז לא היינו עושים דבר למען הדת; שהרי היא איננה ודאית. אולם כמה דברים אנו עושים למען האי־וודאי? חוצים ימים, נלחמים בשדה הקרב! על כן אני אומר שלא היה צורך לעשות דבר, שכן דבר אינו ודאי. ושברת יש יותר ודאות מאשר באפשרות שנראה את יום המחר. כיוון שלא בטוח שנראה את המחר, וייתכן בהחלט שלא נראה אותו. על הדת, לעומת זאת, לא נוכל להגיד דבר זה. לא בטוח שהיא קיימת; אך מי יעז לומר שיייתכן בוודאות שהיא אינה קיימת? כאשר אדם טורח למען המחר, ולמען האי־וודאי, הוא פועל בתבונה; כיוון ששומה עליו לטרוח למען האי־וודאי על פי תורת הסיכויים שהוכחה לעיל. אוגוסטינוס הקדוש הבין שאנחנו עמלים למען האי־וודאי בים, בשדה הקרב וכו'. אלא שהוא לא נתן דעתו על תורת הסיכויים, המוכיחה כי עלינו לנהוג כך. מונטיין הבין שאנחנו נרתעים מהשוטה, ושכוחו של ההרגל עצום. אך הוא לא הבחין בסיבה לתולדה זו. האנשים האלה הבחינו בתוצאות, אבל לא ראו את הסיבות. היחס בינם לבין אלה שגילו את הסיבות שקול ליחס בין אלה שרק עיניים להם לבין בעלי השכל. כיוון שהתוצאות נתפסות בחושים, ואילו הסיבות נראות לשכל בלבד. ואף שתוצאות אלה נראות לשכל, הרי שהיחס בין שכל זה לבין השכל הרואה את הסיבות זהה ליחס בין חושי הגוף לשכל.

ואנן דאם בני האדם מסוגלים לנפוס אמת כלשהי, הרי זהו זה.

– אני מודה, אני מסכים. ובכל זאת, האומנם אין דרך לראות מה מסתתר מאחורי ההימור?

– יש. כתבי הקודש וכל היתר, וכו'.

– כן, אבל ידי כפותות ופי אילם; אני אנוס להמר, ואינני חופשי. לא משחררים אותי, אף שמטבעי איני מסוגל להאמין. מה אתה רוצה אם כן שאעשה?

– אמת. אם כך למד על קוצר ירך להאמין, שהרי התבונה מובילה אל האמונה, ולמרות זאת אינך מסוגל. עשה מאמץ לשכנע

236. על פי תורת הסיכויים, עליך להתאמץ לחפש את האמת, כיוון שאם תמות בלי לסגוד לעקרון האמת, אתה אבוד. – "אבל", תגיד, "אילו רצה שאסגוד לו, היה משאיר לי אותות של רצונו". – וכך עשה, אלא שאתה מתעלם מהם. ובכן, חפש אותם; המאמץ משתלם.

לכך שהגאומטריקנים אינם חדי־הבחנה היא שאינם רואים את מה שעומד לנגד עיניהם, ובהיותם מורגלים בעקרונות הברורים והגסים של הגאומטריה ובביצוע היסקים רק לאחר שבחנו ועיבדו כהלכה את עקרונותיהם; הם הולכים לאיבוד בתוך הדברים הדקים, שם העקרונות אינם ניתנים לעיבוד כזה; הם בקושי נראים. אדם חש בהם יותר מכפי שהוא רואה אותם. דרוש מאמץ עצום כדי לגרום לאנשים שאינם חשים בהם בעצמם לחוש בהם. העקרונות הללו כה מעודנים וכה רבים, שיש צורך בחוש דק מאוד וחד מאוד כדי לחוש בהם וכדי לשפוט באופן נכון ומדויק על סמך תחושה זו, זאת כאשר ברוב המקרים אין כל אפשרות להוכיחם על פי סדר; כמו בגאומטריה, כיוון שהם אינם מחזיקים בעקרונות המעודנים הללו, וכיוון שניסיון כזה יהיה כרוך במאמץ אינסופי. יש להבחין בהם בבת אחת, באבחת מבט, ולא מתוך תהליך של היסק – עד רמה מסוימת לפחות. על כן נדיר שהגאומטריקנים חדי־הבחנה ושחדי־ההבחנה גאומטריקנים, שהרי הגאומטריקנים ניגשים אל דברים דקי־הבחנה אלה בצורה גאומטרית, ומגחיכים את עצמם כשהם מבקשים להתחיל מן ההגדרות ורק אז לעבור לעקרונות – דרך פעולה שגויה בהיסקים מסוג זה. לא שהשכל חדי־הבחנה אינו פועל כך, אלא שהוא פועל באופן מובלע, בטבעיות ובחוסר שיטתיות, כיוון שהביטוי של הדברים הדקים חורג מהשגתם של כל בני האדם, ורק מעטים חשים בו.

1. ההבדל בין השכל הגאומטרי לשכל חדי־הבחנה בסוג הראשון העקרונות ברורים, אך אינם בשימוש יומיומי; ומחמת חוסר הרגל זה, קשה להפנות את הראש לכיוונם. עם זאת, די בהטיה קלה כדי שנראה את העקרונות בשלמותם, ועלינו להיות רפי־שכל כדי לבצע היסקים שגויים על סמך עקרונות כה בולטים, שכמעט אי אפשר שיחמקו מעינינו.

בשכל חדי־הבחנה, לעומת זאת, העקרונות מצויים בשימוש יומיומי ועומדים לנגד עיני כול. אין לנו צורך להפנות את ראשו לכיוונם, וגם לא לכפות על עצמנו מאמץ; כל הדרוש לנו הוא ראייה טובה, אבל טובה ממש, שכן העקרונות כה דקים וכה רבים, שכמעט מן הנמנע שלא יחמקו ממנה. עם זאת, פסיחה על עיקרון אחד מובילה לטעות; לפיכך יש צורך בראייה חדה מאוד כדי להבחין בכל העקרונות, וגם בשכל מדויק, כדי לא לבצע היסקים שגויים על סמך עקרונות מוכרים.

אילו ניחנו כל הגאומטריקנים בכושר ראייה טוב, הם היו מן הסתם חדי־הבחנה, שהלוא הם אינם מבצעים היסקים שגויים על סמך עקרונות המוכרים להם; וחדי־ההבחנה היו גאומטריים אילו כיוונו את מבטם לעבר העקרונות הגאומטריים, שבפועל הם אינם מורגלים בהם.

הסיבה שחדי־הבחנה מסוימים אינם גאומטריקנים היא שהם אינם מסוגלים כלל להפנות את מבטם לעבר עקרונות הגאומטריה. והסיבה

Arnauld and Nicole, Logique ou l'art de penser,
4th part.

CHAP. XII.
*Of what we know by Faith, whether Human
or Divine?*

WHAT we have hitherto discours'd, relates to Sciences purely human, and Knowledge founded upon the evidence of Reason. But before we conclude, it will not be amiss to speak of another sort of Knowledge, which oft-times is no less certain, nor less evident in its manner, than that which we draw from Authority.

For there are two general ways, by which we know a Thing to be true: The first is the know-
ledge

Chap. XII. *The Art of Thinking.* 453

edg which we have by our selves, whether we have attain'd it by Observation or Ratiocination, whether by our Sences or by our Reason; which may be generally term'd *Reason*, in regard the Sences themselves depend upon the judgment of *Reason* or *Knowledge*; the word being here more generally taken than in the Schools; for all manner of knowledge of an object drawn from the same object.

The other way is the Authority of Persons worthy of credit, who assure us that a thing is so. Tho' of our selves we know nothing of it. Which is call'd Faith or Belief., according to the words of *St. Austin*, for what we know, we owe to reason; for what we believe, to Authority.

But as this Authority may be of two sorts, either from God or Men, so there are two sorts of Faith, Divine and Human.

Divine Faith cannot be Subject to error, because that God can neither deceive us nor be deceiv'd.

Human Faith is of its self subject to error, for all Men are Lyars according to Scripture: And be-